

Archeologienota: De verkaveling aan de Averegetenlaan te Heist-op-den-Berg

Annelies De Raymaeker
Julie Van Roy

Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: De verkaveling aan de Averegetenlaan te Heist-op-den-Berg

**Annelies De Raymaeker
Julie Van Roy**

**Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: De verkaveling aan de Averegetenlaan te Heist-op-den-Berg

Initiatiefnemer:	Danneels nv
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker
Auteurs:	Annelies De Raymaeker, Julie Van Roy
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2020, Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2020 G 161
Aanleiding:	De archeologienota werd opgemaakt voor de geplande verkaveling aan de Averegtenlaan te Heist-op-den-Berg. Het projectgebied omvat een oppervlakte van ca. 42 801 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de perceelsoppervlakte 3000 m ² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de geplande werken 1000 m ² of meer bedraagt. (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Heist-op-den-Berg, Averegtenlaan (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 174 565, y = 197 093 punt 2: x = 174 858, y = 197 393 Gemeente Heist-op-den-Berg, Afd. 3, Sectie A, percelen 541P, 541R, 547, 548A, 550E, 550F en openbaar domein.
Relevante termen: ¹⁷	Bureauonderzoek, buitengebied, landbouw
Bebouwde zones:	Het projectgebied is niet bebouwd, met uitzondering van enkele kleinere niet permanente constructies (beschutting dieren).

¹⁷ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

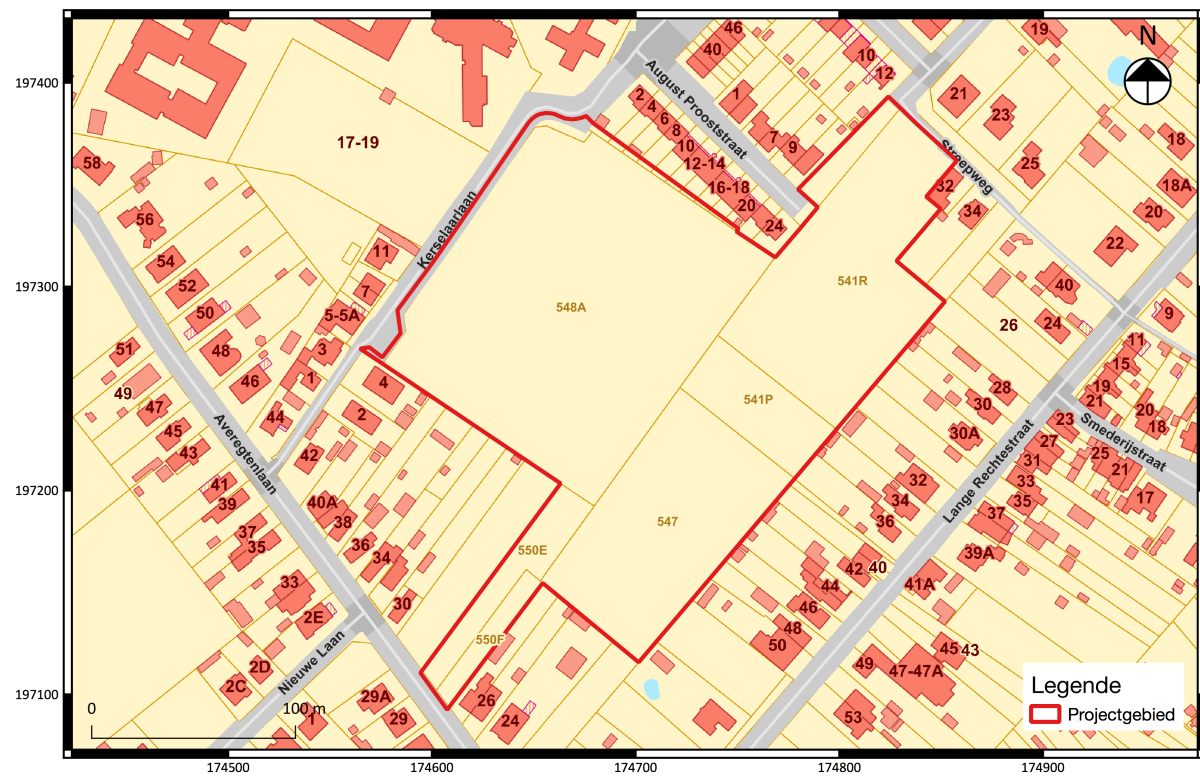

Fig. 2.1: Uittreksel uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (©CADGIS).

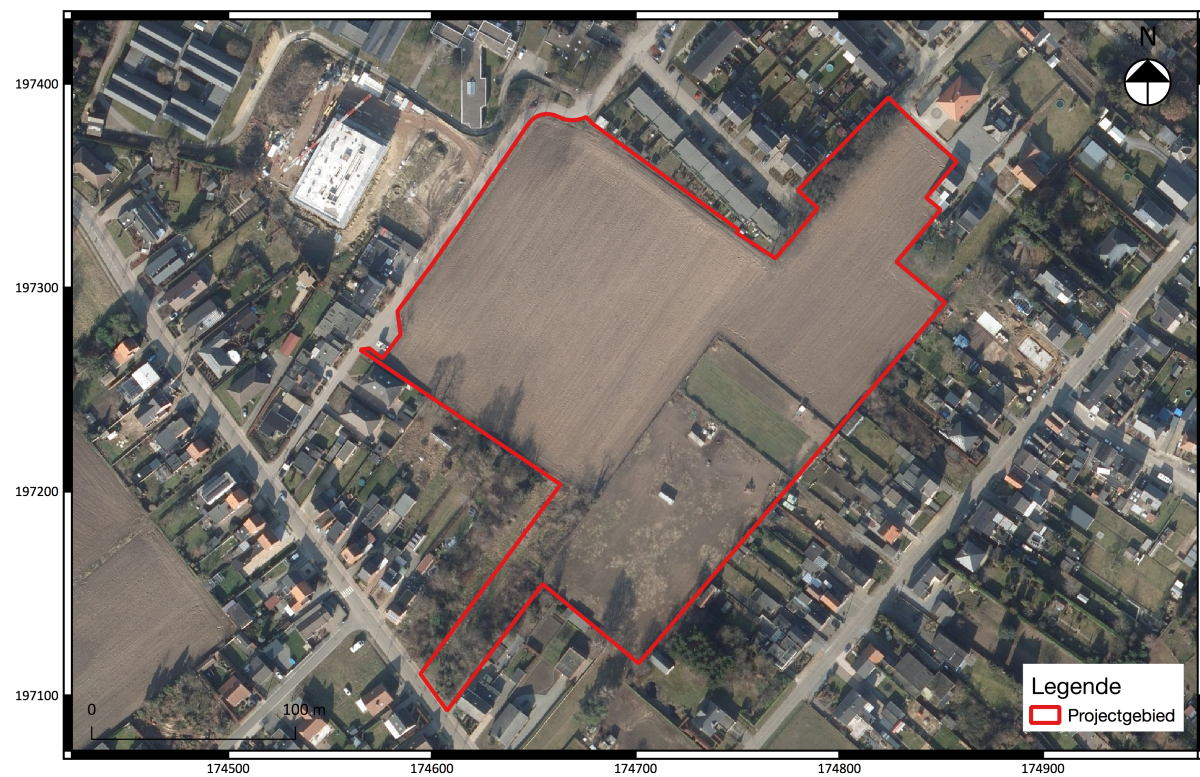

Fig. 2.2: Detail uit een luchtfoto van 2019 met aanduiding van het projectgebied.

2.2 Gemotiveerd advies

Het bureauonderzoek toonde aan dat de aanwezigheid van archeologische waarden op het terrein niet uitgesloten kan worden. Concreet gaat het om een verwachting voor het aantreffen grondsporensites uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Middeleeuwse sporen kunnen niet uitgesloten worden, maar worden eerder oostelijker richting het centrum van Hallaar verwacht. Voor het karteren van dergelijke sites is een proefsleuvenonderzoek de meest accurate onderzoekstechniek voor het verkrijgen van precieze resultaten. Deze onderzoekstechniek wordt verderop beschreven in het programma van maatregelen.

De verwachting voor het aantreffen van (*in situ* bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jagers-verzamelaars) is laag. Resten van kampplaatsen en activiteitenzones uit die periode worden in deze regio verwacht ter hoogte van gradiëntzones in het paleolandschap, met name in associatie met de valleigronden rond de Grote Nete en de Gestelbeek.

Aan de Streepweg kan een klein gedeelte van het vergunningsgebied niet onderzocht worden (ca. 730 m²). Hier staan enkele bomen en een pad die in de nieuwe verkaveling behouden zullen blijven. In totaal wordt een zone van **ca. 42 071m²** geselecteerd voor verder onderzoek.

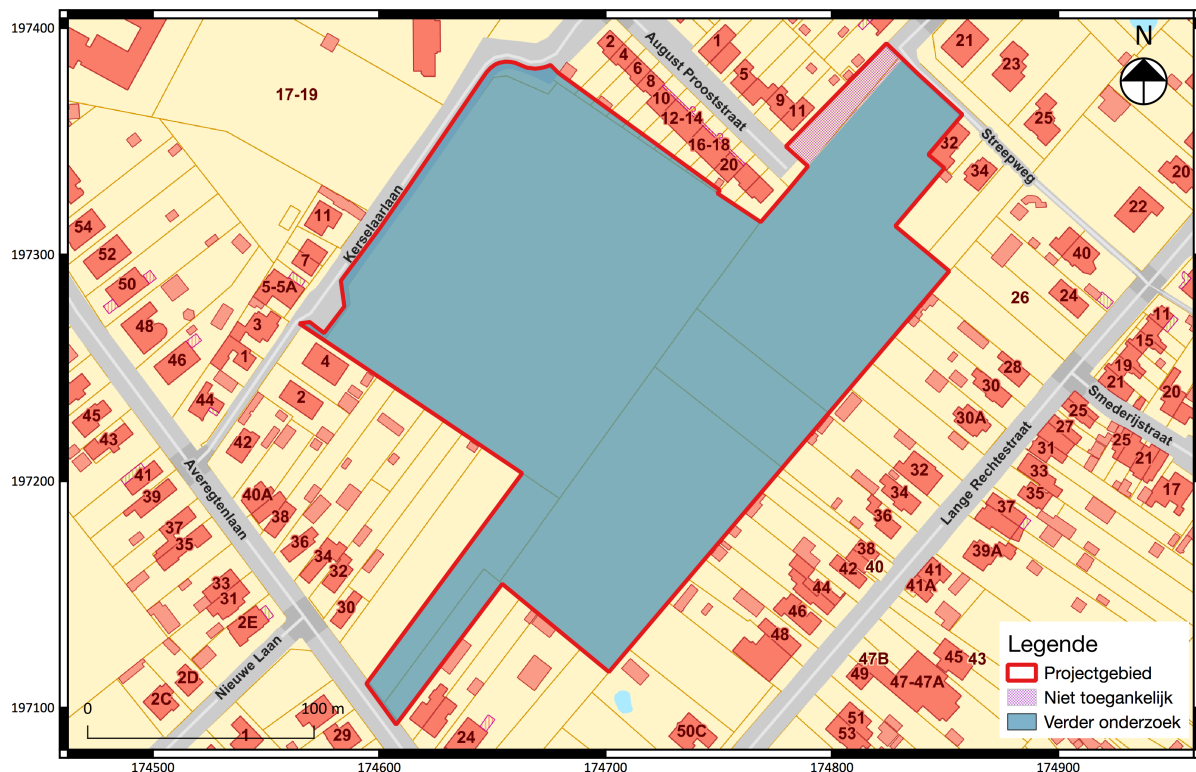

Fig. 2.3: Synthesekaart met zone verder onderzoek.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Aanleiding van het vooronderzoek

De geplande werken vallen binnen een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. Er worden bouwloten voor meer dan 85 eengezinswoningen voorzien, alsook de bouw van twee appartementsgebouwen. Een appartementsgebouw krijgt een halve ondergrondse verdieping met parkeerplaats, terwijl het grootste gebouw volledig onderkelderd zal worden. Er worden ook nieuwe wegenis, nutsleidingen en groenvoorzieningen aangelegd.

2.3.2 Resultaten van het bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het projectgebied zich buiten de gekende woonkernen bevindt. De historische kaarten tonen aan dat de huidige dorpskernen zich op dezelfde locatie als de oude bevinden. Ter hoogte van het projectgebied zijn vanaf de nieuwe tijd landbouwgronden aanwezig, een situatie dit tot op heden relatief ongewijzigd bleef. Archeologisch onderzoek in de omgeving bracht bewoningssporen uit de metaaltijden (ijzertijd) en de Romeinse periode aan het licht. Ook deze lijken zich eerder op de hoogste punten in het landschap te concentreren. Toch kan dit misleidend zijn, daar de meeste onderzoeken ook gewoon op deze plaatsen zijn uitgevoerd. De huidige ontwikkeling biedt een kans op een relatief groot (> 4ha) terrein buiten de gekende woonkernen te onderzoeken. Op die manier zal duidelijk worden of er ook bewoning is geweest buiten de bestaande kernen. De verwachting voor het aantreffen van een (*in situ* bewaarde) artefactenvindplaats uit de steentijd (jager-verzamelaars) is eerder laag.

Aangezien de geplande werken een bedreiging vormen voor het aanwezige bodemarchief is verder onderzoek noodzakelijk. Een kleine zone kan niet onderzocht worden, aangezien hier een te behouden pad en groenzone loopt (ca. 730 m²). In totaal komt er zo ca. 42071 m² in aanmerking voor verder onderzoek.

2.3.3 Onderzoeksmethode en –strategie

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel of niet uitvoeren van deze onderzoeken worden gebaseerd op volgende vier criteria:

- 1° Is het MOGELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° Is het NUTTIG om deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° Is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Geofysisch onderzoek	Ja	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen, omdat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen, die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Uit de bureaustudie komen geen aanwijzingen naar voren dat het projectgebied grote en/of specifieke sporen zou bevatten. Behalve het feit dat kleinere sporen mogelijks niet opgemerkt worden, levert deze methode ook geen gegevens over de chronologie van eventueel gedetecteerde fenomenen. Na de uitvoering van geofysisch onderzoek dient bovendien steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem te worden uitgevoerd om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren. Dergelijk onderzoek is kosten- batengewijs niet te verantwoorden voor het huidige project.
Veldkartering	Nee	Nee	Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een steentijd artefactenvindplaats. Andere artefacten (bv. ceramiek, faunaresten) danken hun wetenschappelijke waarde voor een groot deel aan hun associatie met bepaalde sporen. Aangezien er een proefsleuvenonderzoek zal worden geadviseerd, is het niet zinvol om voorafgaand veldkartering te laten plaatsvinden.
Landschappelijk booronderzoek	Nee	Nee	De verwachting voor het aantreffen van (<i>in situ</i> bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jagers-verzamelaars) is laag. Een apart prospectietraject voor het opsporen van dergelijke vindplaatsen is bijgevolg niet nuttig/noodzakelijk. Er zijn ook geen aanwijzingen dat bepaalde zones verstoord zouden zijn De aardkundige (lithostratigrafische) opbouw van het terrein kan tijdens vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) op een meer efficiënte wijze worden geregistreerd waardoor meer accurate resultaten m.b.t de bodemkundige gesteldheid van het terrein worden verkregen.
Landschappelijke profielputten	Nee	Nee	Idem landschappelijk bodemonderzoek.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een in situ bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van verkennend archeologisch booronderzoek zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige versterking van de bodemopbouw betekenen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een in situ bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van waarderend archeologisch booronderzoek zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige versterking van de bodemopbouw betekenen.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Ja	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een in situ bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van proefputten (in functie van steentijd artefactensites) zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige versterking van de bodemopbouw betekenen.

Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Ja	Deze onderzoekstechniek biedt een beter ruimtelijk overzicht dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Aangezien er geen complexe verticale stratigrafie wordt verwacht, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Deze methode kan eventuele grondsporen aan het licht brengen, alsook inzicht geven in de eventueel aanwezige archeologische niveaus. Om een uitspraak te kunnen doen over de totaliteit van het projectgebied, is het nodig een groter percentage van het terrein te onderzoeken (12,5%). Hoewel dit resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief, is deze techniek niet overdreven destructief. Verder onderzoek aan de hand van proefsleuven is noodzakelijk om de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein te bevestigen, tegelijkertijd kan er aandacht besteed worden aan de bodemopbouw (aan- of afwezigheid van plaggen, dikte ophoging).
--------------------------------------	----	----	--

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject voorgesteld**, dat bestaat uit proefsleuven over het grootste gedeelte van het projectgebied. Het onderzoek kan echter pas doorgaan wanneer het volledige vergunningsgebied ontdaan is van alle niet te behouden hogere begroeiing. Aangezien de diepte van het archeologisch vlak niet gekend is, mag de begroeiing enkel bovengronds verwijderd worden. Er mag niet ontstronkt of gefreesd worden. Ook de kleinere constructies op het terrein moeten verwijderd worden (het enkel bovengronds).

2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuven

2.4.1 Onderzoeksdoel en vraagstelling

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte deze voorkomen. Op deze manier zal het mogelijk zijn om in te schatten in welke mate de geplande werken een verstorende impact zullen hebben. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraak te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en of er een mogelijkheid tot kennisvermeerdering bestaat.

Kan vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die het mogelijk zal maken de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen? Hiermee wordt bedoeld dat gegevens gegenereerd kunnen worden met betrekking tot:

- De opbouw van de ondergrond
- De aan- of afwezigheid van intacte bodems
- De graad van verstoring van de oorspronkelijke bodem
- De verwachte periode en aard van een eventuele site

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Hoe is de bodem opgebouwd? Welke horizonten kunnen herkend worden? Is er sprake van plaggen?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is de omvang en de begrenzing van deze archeologische sites?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige archeologische sites?
- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site(s) en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Aan welk type context kunnen de sporen toegewezen worden (bijvoorbeeld: nederzetting, funerair, ...)?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- Een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die de (on)mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat een oppervlakte van ca. 42 071 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en bijkomende onderzoeksvragen beantwoord zijn.

2.4.2 Onderzoekstechnieken proefsleuven

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (versie 4.0) hoofdstuk 8.6. Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie (landelijke context).

De aanlegdiepte van de proefsleuven wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider op basis van de vraagstelling en de onderzoeksdoelen. Ook de inplanting van kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie van kijkvensters staat in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m en worden in het noordelijke gedeelte met een noordwest-zuidoost oriëntatie aangelegd. Hiermee liggen ze redelijk dwars op de hellinggraad, van het projectgebied. De meest zuidelijke en noordelijke sleuven worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie aangelegd, wat een praktische uitvoering in deze smallere zones vergemakkelijkt. De proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Het betreft parallelle raaien van ononderbroken proefsleuven met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven.

Door middel van proefsleuven wordt 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

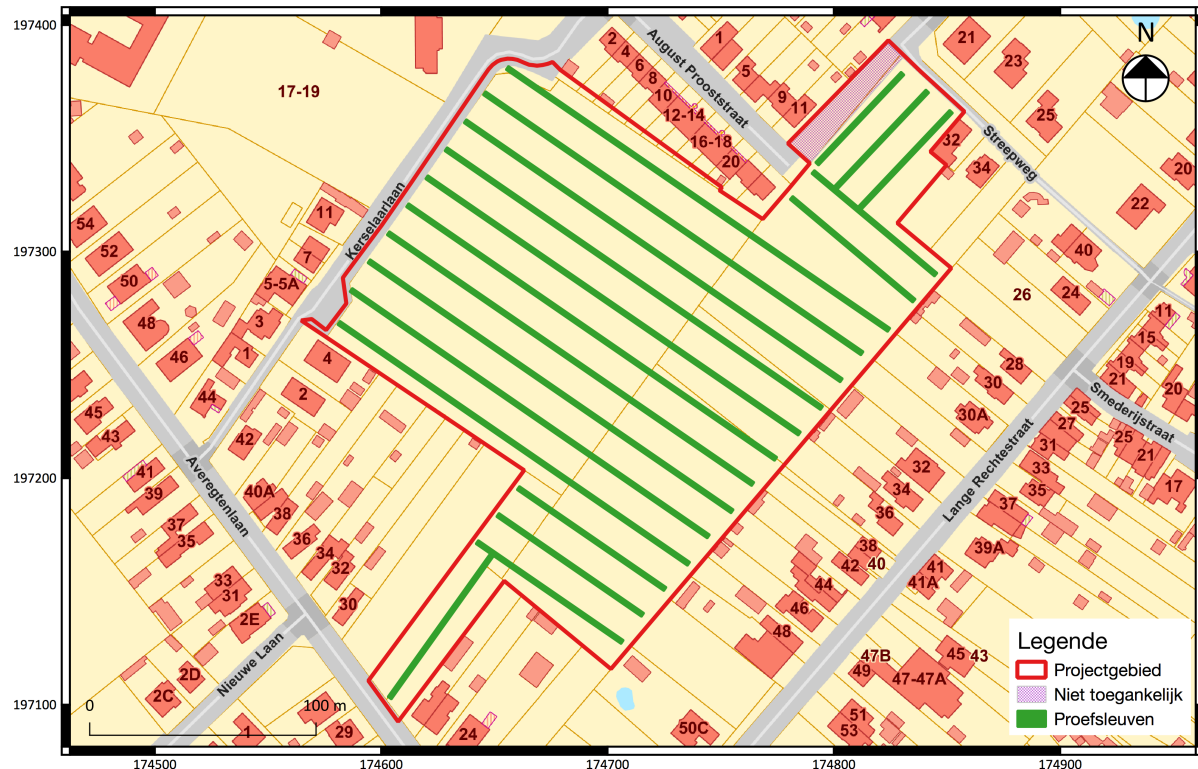

Fig. 2.4: Voorstel inplanting proefsleuven.

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Afwijkingen t.o.v. de vooropgestelde bepalingen in dit programma van maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk dienen te worden gemotiveerd in het verslag van resultaten bij de nota.

2.6 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed

Voorafgaand aan het archeologisch veldwerk dienen:

- De niet behoudenswaardige bomen te worden gerooid, zonder ontstronking.
- De eventueel aanwezige gebouwen (die niet worden behouden) te worden gesloopt tot op maaiveldniveau.

Tijdens het archeologisch veldwerk (proefsleuvenonderzoek) worden hinderende boomstronken en gebouwfunderingen onder begeleiding van de archeoloog machinaal verwijderd.

Bibliografie

Literatuur

ACKE B., BARTHOLOMIEUX B., BRACKE M. & NYS G. 2016: *Archeologienota Hallaar Hopvelden (prov. Antwerpen)*, Ingelmunster.

DE BEENHOUWER J., ARCKENS M., DONDEYNE S. & BEROETS G. 2016: *Nederzettingssporen uit de IJzertijd en Romeinse periode aan de Werftsesteenweg in Heist-op-den-Berg*, Fodio Rapport 23, Wijnegem.

DERIEUW M., REYNS N. & VAN STAAY A. 2012: *Archeologisch vooronderzoek Heist-op-den-Berg – Werftsesteenweg*, Bornem.

DEVILLE T. & HOUBRECHTS S. 2020: *Gerststraat te Hallaar*, Hasselt.

HEIRBAUT E.N.A. 2019: *Nieuwbouw aan de Leopoldlei 84 te Hallaar*, Zoersel.

PRAET M. 2017: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Herentalsesteenweg en zijstraten te Heist-op-den-Berg (Antwerpen)*, Gent.

REYNS N. & CLAESSENS L. 2015: *Archeologisch vooronderzoek Hallaar (Heist-op-den-Berg) – Broekstraat – Paanhuisstraat*, Bornem.

VAN LIEFFERINGE N. & SMEETS M. 2015: *Archeo-rapport 270 Het archeologisch vooronderzoek aan de Hoekweg te Heist-op-den-Berg*, Kessel-Lo.

VAN DE VELDE E., DE BEENHOUWER J., ARCKENS M. & BEROETS G. 2014: *Heist-op-den-Berg – Eugene Woutersstraat. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem*, Wijnegem.

Websites

www.agiv.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13636>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

<https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>